

Broj: 10-34-14233/20

Datum: 27.08.2020. godine

**Svim osnovnim i srednjim školama
Zeničko-dobojskog kantona
(putem e-maila)**

Predmet: Uputstvo osnovnim i srednjim školama na području Zeničko-dobojskog kantona, dostavlja se

Na osnovu člana 7. stav (3) Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj: 3/18) i člana 40. stav (1) Zakona o srednjoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj: 9/17), Odluke Kriznog štaba Ministarstva zdravstva Zeničko-dobojskog kantona (akt broj: 11-33-1335-119/20 od 24.08.2020. godine), a shodno Proceduri za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica (akt broj: 02-2614-1/20 od 19.08.2020. godine), Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona daje sljedeće:

U P U T S T V O

o organizaciji odgojno-obrazovnog procesa u osnovnim i srednjim školama na području
Zeničko-dobojskog kantona u školskoj 2020/2021. godini

A) Početak nastave u školskoj 2020/2021. godini

- Nastava u školskoj 2020/2021. godini počinje 08.09.2020. godine za sve razrede osnovne i srednje škole, a izvođenje nastave u školskim prostorijama otpočet će sukcesivno na sljedeći način:
 - Za učenike prvog i šestog razreda osnovne škole i učenike prvog razreda srednje škole, nastava u školskim prostorijama u školskoj 2020/2021. godini počinje 08.09.2020. godine i realizira se prema odabranim modelima iz tačke B i C ovog uputstva. Ukoliko se odjeljenje dijeli na grupe, jedna grupa nastavu pohađa u školi, a druga grupa ne dolazi u školu i uči na daljinu. Učenici ostalih razreda osnovne i srednje škole, također, ne dolaze u školu i prate nastavu na daljinu. Ovim učenicima nastavnici svakog radnog dana u toku nastavne sedmice blagovremeno dostavljaju upute i materijale za samostalno učenje elektronskim putem.
 - Za učenike drugog, trećeg i sedmog razreda osnovne škole i učenike drugog razreda srednje škole, nastava u školskim prostorijama u školskoj 2020/2021. godini počinje 14.09.2020. godine i realizira se prema odabranim modelima iz tačke B i C ovog uputstva. Ukoliko se odjeljenje dijeli na grupe, jedna grupa nastavu pohađa u školi, a druga grupa ne dolazi u školu i uči na daljinu. Učenici četvrtog, petog, osmog i devetog razreda osnovne škole i učenici trećeg i četvrtog razreda srednje škole ne dolaze u školu i prate nastavu na daljinu. Ovim učenicima nastavnici svakog radnog dana u toku nastavne sedmice blagovremeno dostavljaju upute i materijale za samostalno učenje elektronskim putem.
 - Za učenike četvrtog, petog, osmog i devetog razreda osnovne škole i učenike trećeg i četvrtog razreda srednje škole, nastava u školskim prostorijama u školskoj 2020/2021. godini počinje 21.09.2020. godine i realizira se prema odabranim modelima iz tačke B i C ovog uputstva. Ukoliko se odjeljenje dijeli na grupe, jedna grupa nastavu pohađa u školi, a druga grupa ne dolazi u školu i uči na daljinu.

- Prijem učenika prvih razreda osnovne škole bit će održan 08.09.2020. godine po odjeljenjima u fiskulturnim salama, učionicama, dvorištu ili holi škole, a prema planu prijema koji će pripremiti škole uz poštivanje epidemioloških mjera. Preporučuje se školama da prijem učenika prvog razreda osnovne škole organizuju tako da svako odjeljenje ima poseban termin prijema. U zavisnosti od prostornih kapaciteta škole, škola može ograničiti broj osoba koje dolaze u pratnji učenika.
- Za učenike koji prvi put kreću u predmetnu nastavu, škola može 08.09.2020. godine organizovati prijem učenika u cilju upoznavanja sa predmetnim nastavnicima i rasporedom časova uz poštivanje epidemioloških mjera.
- Prijem učenika u prvi razred srednje škole bit će održan 08.09.2020. godine po odjeljenjima u fiskulturnim salama, učionicama, dvorištu ili holi škole, a prema planu prijema koji će pripremiti škole uz poštivanje epidemioloških mjera. Preporučuje se školama da prijem učenika prvog razreda srednje škole organizuju tako da svako odjeljenje ima poseban termin prijema.

B) Modeli organizacije odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama

B.1. Modeli organizacije odgojno-obrazovnog rada od 1. do 5. razreda osnovne škole

Nastava od 1. do 5. razreda se može realizirati pomoću dva modela organizacije kako slijedi:

- a)** Nastava od 1. do 5. razreda, uz prisustvo svih učenika iz odjeljenja u jednoj učionici, odvija se samo u slučaju kada je prostor u kojem se odvija adekvatan, a ukupan broj učenika takav da u tom prostoru mogu da borave svi učenici jednog odjeljenja uz poštivanje svih mjera zaštite i fizičke distance, a u skladu sa Procedurom za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Nastavni čas po ovom modelu traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta. Nastava se izvodi svaki radni dan u sedmici.
- b)** Nastava od 1. do 5. razreda organizuje se u jednoj učionici, uz smanjenje broja učenika na 50% shodno Proceduri za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Ukoliko se odjeljenje dijeli na dvije grupe moguće je nastavni proces organizirati na sljedeće načine:
 - Nastavnici razredne nastave, kao i nastavnici predmetne nastave jednu sedmicu realizuju nastavu za jednu grupu učenika istog odjeljenja, a druga grupa učenika uči na daljinu. Nastavnici razredne nastave i nastavnici predmetne nastave će učenicima koji uče na daljinu svakodnevno, neposredno nakon završetka posljednjeg nastavnog časa, dostaviti materijale sa uputama za samostalno učenje elektronskim putem. Naredne sedmice dolazi do smjene grupa, što podrazumijeva da grupa koja je slušala nastavu u učionici ne dolazi u školu i uči na daljinu, a grupa učenika koja je učila na daljinu nastavu pohađa u školi. Nastavni čas u školi, po ovom modelu, traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta. Nastava se izvodi svaki radni dan u sedmici.
 - Nastavnici razredne nastave, kao i nastavnici predmetne nastave jedan dan realizuju nastavu za jednu grupu učenika istog odjeljenja, a drugi dan iste sadržaje realizuju sa drugom grupom učenika tog odjeljenja. Na kraju nastavnog dana, nastavnici daju upute i materijale za samostalno učenje grupi koja je taj dan nastavu pohađala u školi, a drugi dan će učiti na daljinu i neće pohađati nastavu u školi. Nastavni materijali koji se tom prilikom dijele učenicima isključivo se odnose ponavljanje, vježbanje i utvrđivanje obrađenih nastavnih sadržaja. Nastavni čas po ovom modelu traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta.

Odluku koji će se način organizacije nastave po ovom modelu realizirati donosi direktor škole na prijedlog stručnog aktiva nastavnika razredne nastave.

B.2. Modeli organizacije odgojno-obrazovnog rada od 5./6. do 9. razreda osnovne škole

Nastava od 5./6. do 9. razreda se može realizirati pomoću dva modela organizacije kako slijedi:

- a) Nastava od 5./6. do 9. razreda, uz prisustvo svih učenika iz odjeljenja u jednoj učionici, odvija se samo u slučaju kada je prostor u kojem se odvija adekvatan, a ukupan broj učenika takav da u tom prostoru mogu da borave svi učenici jednog odjeljenja uz poštivanje svih mjera zaštite i fizičke distance, a u skladu sa Procedurom za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Nastavni čas po ovom modelu traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta.
- b) Nastava od 5./6. do 9. razreda organizuje se u jednoj učionici, uz smanjenje broja učenika na 50% shodno Proceduri za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Ukoliko se odjeljenje dijeli na dvije grupe moguće je nastavni proces organizirati na način da nastavnici predmetne nastave jednu sedmicu realizuju nastavu za jednu grupu učenika istog odjeljenja, a druga grupa učenika uči na daljinu. Nastavnici predmetne nastave će učenicima koji uče na daljinu svakodnevno, neposredno nakon završetka posljednjeg nastavnog časa, dostaviti materijale sa uputama za samostalno učenje elektronskim putem. Naredne sedmice dolazi do smjene grupa, što podrazumijeva da grupa koja je slušala nastavu u učionici ne dolazi u školu i uči na daljinu, a grupa učenika koja je učila na daljinu nastavu pohađa u školi. Nastavni čas u školi, po ovom modelu traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta.

C) Modeli organizacije odgojno-obrazovnog rada u srednjim školama

C.1. Modeli organizacije odgojno-obrazovnog rada od 1. do 3./4. razreda srednje škole

Nastava od 1. do 3./4. razreda se može realizirati pomoću dva modela organizacije kako slijedi:

- a) Nastava općeobrazovnih i stručno-teorijskih predmeta za učenike od 1. do 3./4. razreda, uz prisustvo svih učenika iz odjeljenja u jednoj učionici, odvija se samo u slučaju kada je prostor u kojem se odvija adekvatan, a ukupan broj učenika takav da u tom prostoru mogu da borave svi učenici jednog odjeljenja uz poštivanje svih mjera zaštite i fizičke distance, a u skladu sa Procedurom za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Nastavni čas po ovom modelu traje 35 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta. Praktična nastava u školi odvija se po grupama u skladu sa Pedagoškim standardima svaki radni dan u sedmici. Nastavni čas praktične nastave traje 30 minuta.
- b) Nastava općeobrazovnih i stručno-teorijskih predmeta za učenike od 1. do 3./4. razreda organizuje se u jednoj učionici, uz smanjenje broja učenika na 50% shodno Proceduri za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Ukoliko se odjeljenje dijeli na dvije grupe moguće je nastavni proces organizirati na način da nastavnici općeobrazovnih i stručno-teorijskih predmeta za učenike jednu sedmicu realizuju nastavu za jednu grupu učenika istog odjeljenja, a druga grupa učenika uči na daljinu. Nastavnici općeobrazovnih i stručno-teorijskih predmeta će učenicima koji uče na daljinu svakodnevno, neposredno nakon završetka posljednjeg nastavnog časa, dostaviti materijale sa uputama za samostalno učenje elektronskim putem. Naredne sedmice dolazi do smjene grupa, što podrazumijeva da grupa koja je slušala nastavu u učionici ne dolazi u školu i uči na daljinu, a grupa učenika koja je učila na daljinu nastavu pohađa u školi. Nastavni čas u školi, po ovom modelu traje 30 minuta, mali odmor maksimalno pet minuta, a veliki odmor 15 minuta. Praktična nastava u školi odvija se po grupama u skladu sa Pedagoškim standardima svaki radni dan u sedmici. Nastavni čas praktične nastave traje 30 minuta.

D) Učenici sa hroničnim oboljenjima i učenici sa teškoćama u razvoju

- Učenici sa hroničnim oboljenjima i učenici koji u zajedničkom domaćinstvu imaju osobe sa hroničnim oboljenjima ili druge osobe iz rizičnih grupa, nisu u obavezi pohađati redovnu nastavu u školi. Nastavnici će učenicima neposredno po završetku nastave, dostaviti materijale sa uputama za samostalno učenje elektronskim putem.
- Učenici s teškoćama u razvoju nisu u obavezi pohađati redovnu nastavu u školi. Škola će tim učenicima, u saradnji sa roditeljima/starateljima, dostavljati nastavne materijale i upute za usvajanje nastavnih sadržaja. Roditelj/staratelj učenika, koji usljed gore navedenih okolnosti, ne može pohađati redovnu nastavu u školi, dužan je najkasnije do 31.08.2020. godine dostaviti školi pismenu izjavu da učenik ne može pohađati redovnu nastavu u školi i da mu je potrebno dostavljati nastavne materijale u elektronskoj formi. Pismenom izjavom u tom smislu smatra se izjava dostavljena putem e-maila ili poštom na adresu škole.

E) Organizacija produženog i/ili cjelodnevnog boravka u školi

Produženi i/ili cjelodnevni boravak u školi potrebno je organizirati u skladu sa donesenim epidemiološkim mjerama i Procedurom za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica.

F) Organizacija i provođenje ostalih aktivnosti u školama

U osnovnim i srednjim školama se za vrijeme organizacije nastavnog procesa, shodno ovom Uputstvu, prolongiraju sve aktivnosti koje se odnose na vannastavne aktivnosti, dopunsku i dodatnu nastavu, seminare, takmičenja učenika, savjetodavno-instruktivni rad s nastavnicima i stručnim saradnicima, posjete, izleti, ekskurzije, sastanci Vijeća učenika i sastanci Vijeća roditelja i sl.

G) Primjena Uputstva

- Ovo uputstvo se počinje primjenjivati u svim osnovnim i srednjim školama na području Zeničko-dobojskog kantona danom donošenja.
- U slučaju promjene epidemiološke situacije, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona će u koordinaciji sa Kriznim štabom ministarstva zdravstva Zeničko-dobojskog kantona i Institutom za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, razmotriti potrebu i donijeti novo uputstvo kojim će se regulisati način odvijanja odgojno-obrazovnog procesa u osnovnim i srednjim školama.
- Napominjemo da su osnovne i srednje škole na području Zeničko-dobojskog kantona dužne poštovati Nastavni kalendar za školsku 2020/2021. godinu, a planirane aktivnosti u Godišnjem programu rada škole za školsku 2020/2021. godinu prilagoditi novonastalim okolnostima u skladu sa preporukama Kriznog štaba Federalnog ministarstva zdravstva i Kriznog štaba Ministarstva zdravstva Zeničko-dobojskog kantona.
- Odluku o stavljanju van snage ovog uputstva donijet će nadležno Ministarstvo kada se steknu uvjeti za nesmetano odvijanje odgojno-obrazovnog procesa, a o čemu će škole biti blagovremeno obaviještene.

PRILOG:

- Procedura za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 donesene od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica (akt broj 02-2614-1/20 od 19.08.2020. godine)
- Model za izradu rasporeda časova od 1.do 5. razreda osnovne škole (opcija "tri" modela B.1b)

DOSTAVLJENO:

1 x Naslovu

3 x a/a, 03/05/PZ

MINISTAR

Prof.dr. Spahija Kozlić

Bosna i Hercegovina, Zenica, Kućukovići br. 2
Tel: 032/460-840, fax: 460-842
e-mail min.obrazovanje@zdk.ba

MODEL ZA IZRADU RASPOREDA ČASOVA OD 1.DO 5. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (opcija "TRI" modela B.1b)

Čas/dan	1.smjena (sedmica)										2.smjena (sedmica)									
	Ponedjeljak		Utorak		Srijeda		Četvrtak		Petak		Ponedjeljak		Utorak		Srijeda		Četvrtak		Petak	
	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa	1. grupa	2. grupa
1.	Nema nastavu prvi dan		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu		Samostalno učenje na daljinu	
2.																				
3.																				
4.																				
5.																				
6.	Strani jezik		Strani jezik**		Izborni predmet		Izborni predmet**							Strani jezik**						Izborni predmet

NAPOMENE:

*Prvi nastavni dan u školskoj 2020/2021. godini za 1. grupu počinje u srijedu 09.09.2020. godine, a za 2. grupu u utorak 08.09.2020. godine. Nastavna godina nije počela ponedjeljkom kako bi se mogao nesmetano primjenjivati ovaj model nastave u samom startu, te je neophodno uraditi jedno od sljedećeg:

- nastavnik razredne i nastavnik predmetne nastave na kraju nastavnog dana u utorak 08.09.2020. godine mogu da prosljede učenicima iz prve grupe elektronskim putem raspored časova, materijale za samostalno učenje i sl.
- nastavnik razredne nastave u utorak 08.09.2020. godine samo organizuje prijem učenika, podjelu rasporeda, udžbenika i sl. za obje grupe, ali u dva termina, a od 09.09.2020. godine počinje se sa nesmetanim odvijanjem nastavnog procesa po ovom modelu.

**Po ovom modelu se raspored u prvoj smjeni (sedmici) i drugoj smjeni (sedmici) razlikuje. Svaka grupa, dakle, mora imati raspored časova za prvu smjenu (sedmicu) i raspored časova za drugu smjenu (sedmicu). Ovo se odnosi i na odjeljenje koje čitavu nastavnu godinu naprimjer pohađa prvu, odnosno drugu smjenu. Zbog toga je nastavnicima stranog jezika i izbornih predmeta jedan nastavni sat u obje smjene fiksiran u rasporedu (kao što je u ovom modelu to utorak ili četvrtak za izborni predmet), a drugi sat se mora u ovom slučaju isključivo realizirati dan ranije ili dan kasnije. Jedan sat stranog jezika svaka grupa pohađa u školi, a drugi kroz samostalno učenje na daljinu. Kada je u pitanju 1. razred osnovne škole, tj. nastava izbornih predmeta (1 čas), učenici jedne sedmice imaju nastavu ovih predmeta u školi, a druge sedmice kroz samostalno učenje na daljinu jer bi u protivnom došlo do dupliranja časova nastavnicima zbog podjele u grupe, ako bi se časovi realizirali svake sedmice. Kada je u pitanju nastava stranih jezika u 4. i 5. razredu (3 časa stranog jezika), preporuka je da se dva sata rade u školi kao blok-sat, a jedan kroz samostalno učenje na daljinu. Kada je u pitanju nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja od 1. do 5. razreda (3 časa TIZO), preporuka je da se 1 sat radi u školi, a preostala dva kao blok-sat kroz samostalno učenje na daljinu. Kada je u pitanju nastava kulture življenja, osnovna tehnike, društva, muzičke kulture, likovne kulture, kao i čas odjeljenjske zajednice (1 čas u 5. razredu), preporuka je da se ovi časovi realizuju svake druge sedmice, tj. jedne sedmice učenici slušaju nastavu u školi, a druge kroz samostalno učenje na daljinu jer bi u protivnom došlo do dupliranja časova nastavnicima zbog podjele u grupe, ako bi se časovi realizirali svake sedmice.

*** Ovaj raspored se koristi samo u slučaju kada se odjeljenje dijeli u grupe i primjenjuje model B.1b). Nastavnik razredne nastave je u obavezi učenicima/roditeljima podijeliti opcije rasporeda (raspored po grupama i smjenama), a u dnevnik rada upisuje samo jedan raspored časova, kao da se odjeljenje ne dijeli u grupe, tj. raspored časova iz Godišnjeg programa rada škole. Kada je u pitanju upisivanje časova u dnevniku rada, upisuju se kao da se odjeljenje nije podijelilo u grupe. Prilikom izrade mjesečnog plana rada neophodno je da nastavne jedinice koje se odnose na obradu novih nastavnih sadržaja i nastavne jedinice koje se odnose na vježbanje, ponavljanje i utvrđivanje, rasporede naizmjenično, tako da se obrade novih nastavnih sadržaja realizira u školi, a vježbanje, ponavljanje i utvrđivanje kroz samostalno učenje na daljinu kao što je predviđeno uputstvom.

INSTITUT ZA ZDRAVLJE I SIGURNOST HRANE

Fra Ivana Jukića 2, 72000 Zenica, Bosna i Hercegovina
tel.+38732 448 001 / fax.+38732 448 000
www.inz.ba / info@inz.ba / IDB 4218900490003

Broj: 02-2614-1/20
Zenica, 19.08.2020. godine

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK
N/r Ministra: Prof. dr. sc. Spahija Kozlić
(veza akt Ministarstva broj 10-34-705-2-01/20 od 23.07.2020.)

Svim osnovnim i srednjim školama na području ZDK
N/r Direktora (putem e-maila)

Univerzitet u Zenici
N/r Rektora: Prof. dr. sc. Damir Kukić

Ministarstvo zdravstva ZDK
N/r Ministra: dr. Adnan Jupić (na uvid)

Javnosti – roditeljima/starateljima, učenicima i studentima
putem medija i web stranice Instituta

PROCEDURA ZA RAD ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA **- vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19 -**

UVOD

Referirajući se na zaključke svih relevantnih kriznih štabova, sve prethodne preporuke i smjernice Svjetske zdravstvene organizacije, UNICEF-a, Federalnog ministarstva zdravstva, Zavoda za javno zdravstvo FBiH, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Nastavnog zavoda za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar", Instituta za javno zdravlje Srbije "Dr. Milan Jovanović Batut", te Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, a cijeneći značaj odgojno-obrazovnih ustanova (predškolskih, školskih i visokoškolskih ustanova) i njihov uticaj na odgoj i obrazovanje djece, te samim tim za društvo u cjelini, pripremljena je Procedura za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19, koji se dešava u periodu još uvijek prisutne opasnosti od koronavirusa (SARS-CoV-2) i oboljenja koje ovaj virus uzrokuje (COVID-19).

Preporuke su namijenjene zaposlenicima osnovnih i srednjih škola i visokoškolskih ustanova, te roditeljima i djeci.

Od neprocjenjive je važnosti urediti način ulaska i boravka u odgojno-obrazovnim ustanovama na način da ne dođe do prodora koronavirusa među zaposlenike i učenike/studente, što bi imalo neprocjenjivo negativne posljedice po djecu i omladinu, po rad i funkciju ovih ustanova i građanstvo, ali i cjelokupan društveni sistem ZDK i šire, ali i omogućilo i olakšalo širenje koronavirusa kroz kontakte koji su neizbježni i neophodni u izvršavanju ovim ustanovama zakonom povjerenih zadataka.

Ponovno otvaranje školskih objekata tokom pandemije COVID-19 predstavlja veliku odgovornost uzimajući u obzir da su porodice, a naročito djeca i mladi, izloženi mnogim stresorima, socijalnoj distanci i drugim neophodnim mjerama. Obrazovanje ima značajnu funkciju u svakom društvu. Kroz obrazovni sistem se, između ostalog, razvija osjećaj za vlastitu kulturu, poštivanje principa i solidarnost, njeguju životne vještine, znanje i rasuđivanje. Škola ima ključnu ulogu i ogroman uticaj na zdravlje, dobrobit, rast i razvoj učenika, te njihovih porodica. Proljeće 2020. godine donijelo je mnoge promjene u društvu općenito, pa tako i u obrazovnom sistemu. Cilj ovih preporuka je obezbijediti normalno funkcionisanje obrazovnog sistema u školskim objektima, obezbjeđujući biosigurnost i adekvatnu zaštitu zdravlja kako učenika i studenata, tako i nastavnog osoblja i svih zaposlenika. Zdravstveni sistem nije adresa koja može donijeti odluku o adekvatnosti načina na koji se provodi nastava – to je isključiva nadležnost obrazovnog sektora.

Odvijanje nastavnog procesa u aktuelnim okolnostima moguće je provoditi na četiri načina:

1. nastava u učionicama uz prisustvo svih učenika ukoliko je prostor u kojem se odvija nastava adekvatan, a ukupan broj učenika takav da u tom prostoru mogu da borave svi učenici jednog odjeljenja ili grupe uz poštivanje svih mjera zaštite i fizičke distance (konkretne preporuke vidjeti u nastavku teksta);
2. nastava u učionicama uz smanjenje broja učenika na 50% (brojnost razreda ili grupe učenika i/ili veličina učionice kapacitetom ne zadovoljavaju predviđene mjere, pa je neophodno razred ili grupu učenika podijeliti u dvije učionice);
3. kombinovana nastava uz online predavanja, a testiranja u učionicama;
4. isključivo online nastava u slučaju pogoršanja epidemiološke situacije i procjene struke da je takav način rada jedini mogući.

Za stavke 1., 2. i 3. iz prethodnog pasusa podrazumijeva se da sve navedene preporuke u ovoj proceduri moraju biti ispoštovane.

Za predškolske ustanove još uvijek važe preporuke definisane dokumentima:

1. Procedure za početak rada predškolskih ustanova (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/Protokoli-za-vrtice.pdf>);
2. Izmjene i dopune procedure za rad predškolskih ustanova (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/Preporuke-za-vrti%C4%87e-rev.-1.pdf>).

Za đacke i studentske domove, kao i internatski smještaj još uvijek važe preporuke definisane dokumentom:

1. Procedure za rad studentskih i đackih domova i sličnih ustanova (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/06/Preporuke-studentski-djacki-domovi.pdf>).

BIOSIGURNOSNE MJERE

Biosigurnosne mjere su mjere koje se primjenjuju radi smanjenja rizika unosa infekcije (bakterije, virusi i drugi mikroorganizmi, a u smislu ovih preporuka SARS-CoV-2 virus) u životnu i radnu sredinu ljudi. One su najbolje mjere u sprečavanju unosa zaraze, kao i suzbijanja širenja zaraze. Primjenjuju se i kod postepenog prestanka opasnosti od širenja zarazne bolesti. Ove mjere služe da bi se smanjio rizik unosa mikroorganizama i spriječila pojava oboljenja kod zaposlenika i klijenata – učenika, studenata i roditelja. Biosigurnosne mjere mogu biti:

1. Konceptualne mjere odnose se na samu lokaciju objekta, njegovu građevinsku izvedbu i planiranje prostora u objektu u smislu odvajanja čistih od nečistih puteva (radnih procesa);
2. Strukturne mjere predstavljaju unutrašnje uređenje i izbor opreme koja mora biti izrađena od materijala koji se mogu lako higijenski održavati (čistiti, prati i dezinfikovati);
3. Operativne mjere podrazumijevaju praktičnu primjenu higijenskih mjera kroz primjenu DDD-a, lične higijene, kontrole sanitarnog statusa i zdravstvenog stanja zaposlenika, te održavanja higijene radnog prostora, uključujući radno mjesto i druge prostorije koje zaposlenici, učenici i studenti tokom rada koriste.

OPERATIVNI KRIZNI TIM

Neophodno je na nivou odgojno-obrazovne ustanove formirati tim od npr. tri zaposlenika među kojima mora biti osoba koja ima odgovornosti i ovlaštenja da donosi odluke, koji bi detaljno razradio operativne mjere u svrhu sprečavanja unosa zaraze, a koristeći preporuke nadležnih institucija. Tim treba da definiše zahtjeve kako djelovati i koje mjere poduzimati u tri segmenta: okolišni, organizacijski i individualni segment, što je prikazano u Tabeli 1.

RIZIČNE TAČKE U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA

Osim samih kontakata zaposlenika, učenika i studenata, kao i učenika i studenata međusobno, a posebno onih iz mlađih dobnih skupina kojima je teško objasniti neophodnost provođenja mjera, kao rizične tačke u odgojno-obrazovnim ustanovama izdvajaju se sljedeće:

- mjesto ulaska/izlaska,
- kretanje po objektu radi promjene učionice i drugog radnog prostora,
- korištenje odmora i pauza, okupljanje i druženje učenika i studenata u holovima,
- kuhinje, trpezarije, ishrana učenika, studenata i zaposlenika,
- kontakti zaposlenika u zajedničkim prostorima (npr. zbornica),
- boravak velikog broja učenika i studenata u jednoj učionici ili jednom zajedničkom radnom prostoru,
- odlazak u toalet,
- korištenje garderobera, svlačionica, mjesta odlaganja obuće,
- biblioteke, čitaonice i druge zajedničke prostorije za okupljanje većeg broja osoba,
- spavaonice i organizacija produženog boravka,
- momenti ubrzanog i dubokog disanja kod sportova koji ubrzavaju rad srca, neposredni kontakt u kontaktnim sportovima (npr. košarka, rukomet, nogomet i sl.),

- momenti korištenja duhačkih instrumenata, pjevanja i sličnih aktivnosti,
- veliki broj osoba prisutnih istovremeno u zatvorenim objektima, na otvorenim terenima ili na dječijim igralištima,
- administrativni poslovi i kontakti koji se tada ostvaruju.

Tabela 1. Izgled strategije djelovanja

Segment djelovanja	Zahtjev: Reducirati širenje sa bolesne na zdravu osobu	Zahtjev: Smanjiti rizik da se zdrave osobe zaraze
<p>Okolišni segment</p> <p>Akcije koje će se poduzeti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kako spriječiti unos zaraze, 2. kako kontrolisati ulaz i izlaz iz ustanove. 	<p>Ohrabriti osobe koje su bolesne da ostanu kod kuće. Ukoliko je nemoguće, osobe ne smiju posjećivati visokofrekventna mjesta. Osobama će biti obezbijedena odgovarajuća zaštitna oprema, osigurat će se fizičke i dezinfekcione barijere.</p>	<p>Kontinuirano podsjećati ljude da obrate pažnju na rane znakove i simptome bolesti. Osigurati jednostavan pristup sredstvima za higijenu ruku. Poboljšati održavanje prostorija i kruga objekta uz korištenje standardnih sredstava za čišćenje, pranje i dezinfekciju. Osigurati kante za iskorištene maramice, maske i rukavice.</p>
<p>Organizacijski segment</p> <p>Mjere koje će prilagoditi svakodnevne aktivnosti trenutnom stanju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definisati kretanje i mjere zaštite unutar ustanove, 2. definisati eksterne kontakte sa dobavljačima, partnerima itd. 	<p>Educirati zaposlenike o znakovima i simptomima kako bi se promovisalo rano prepoznavanje bolesti. Postupati po proceduri za rad sa osobama koje imaju simptome. Ohrabriti osobe sa simptomima da ostanu kod kuće uz mjere samoizolacije. Raditi u smjenama, organizovati pauze za ručak u intervalima. Održavati fizičku distancu i higijenu.</p>	<p>Educirati osoblje o znakovima i simptomima u cilju ranog prepoznavanja oboljenja. Razmotriti mogućnost limitiranog broja osoba u objektu i prostorijama kako bi se socijalna interakcija svela na minimum.</p>
<p>Individualni segment</p> <p>Akcije koje će se individualno poduzeti kako bi se svakodnevno ponašanje prilagodilo trenutnom stanju.</p>	<p>Osobe sa simptomima trebaju nositi zaštitnu masku ukoliko su interakcije sa drugim osobama neizbježne. Obavezno je provođenje higijenskih mjera od strane svih zaposlenika.</p>	<p>Kontinuirano napominjati zaposlenike na važnost lične higijene, pranja ruku i izbjegavanja dodirivanja lica. Ukoliko je rizik za kontakt sa osobom koja ima simptome neizbježan, potrebno je svim zaposlenicima osigurati zaštitne maske.</p>

GENERALNA ORGANIZACIJA RADA I OSNOVNE MJERE ZAŠTITE

Prenamjena odgojno-obrazovne ustanove. Ukoliko je odgojno-obrazovna ustanova odredbom civilne zaštite, kriznog štaba ili drugog donosioca odluka tokom pandemije bila prenamijenjena za smještaj oboljelih od COVID-19 ili osoba u izolaciji zbog sumnje na COVID-19 ili za neku drugu namjenu koja bi imala veze sa rizikom od zaraze novim koronavirusom, prostor ustanove prije vraćanja za korištenje prema prvobitnoj namjeni potrebno je dezinficirati poštujući kriterije struke. (Napomena: U periodu juni-august u svim predškolskim, školskim i visokoškolskim ustanovama obavljena je interventna protivepidemijska dezinfekcija od strane Službe za školsku higijenu Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, a prema Programu Vlade ZDK.)

Plan organizacije i rada. Svaka odgojno-obrazovna ustanova obavezna je donijeti vlastiti plan organizacije i rada za vrijeme trajanja pandemije novog koronavirusa (SARS-CoV-2) i oboljenja koje on uzrokuje (COVID-19) (prijedlog mogućeg Plana pripravnosti u prilogu).

Zdravstveni radnik odgojno-obrazovne ustanove. Ukoliko ustanova ima zaposlenog zdravstvenog radnika, njemu se mogu povjeriti poslovi provođenja i nadzora nad provođenjem ove procedure

Dez-barijere za noge. Na svim ulazima u ustanovu potrebno je postaviti odgovarajuće dez-barijere. Na ulazima potrebno je postaviti obavještenja i upute kako koristiti dez-barijere (Uputa o načinu korištenja i označavanju dez-barijere u prilogu). Preporuka je da sredstvo bude na bazi hlora (npr. natrij-dihloroizocijanurat-dihidrat). Dovoljno je rastvoriti 2 g granulata na 10 litara vode pri čemu se oslobađa aktivni hlor u koncentraciji od oko 100 mg/l. Pripremljen rastvor dozira se u pumpe kojima se obavlja dezinfekcija ili se sa ovim rastvorom dopunjavaju dez-barijere. Ovakav rastvor je upotrebljiv narednih 6-8 sati. U situacijama izuzetne pogoršanosti higijenskih uslova, za pripremu dez-barijera potrebno je koristiti dvostruko veću koncentraciju, odnosno do 4 g na 10 litara vode. Treba koristiti rastvor pripremljen neposredno pred upotrebu. Preduslov za kvalitetnu dezinfekciju je obavezna priprema – mehaničko čišćenje. Dez-barijera treba da ima odgovarajuću plastičnu podlogu sa natopljenom spužvom, te odvojeni dodatni dio za posušivanje obuće nakon prolaska dez-barijere (suha spužva). Za održavanje dez-barijere predlaže se da se zaduže zaposlenici na održavanju čistoće. Prilikom rukovanja dez-barijerom, zaposlenici na održavanju čistoće moraju koristiti rukavice i masku. Dez-barijere moraju biti postavljene na način da se nalaze na svakom ulazu u ustanovu, da ih se ne može zaobići, preskočiti, izbjeći, da obezbjeđuju propisane mjere sigurnosti (onemogućen kontakt kožom, onemogućen naknadni pristup djeci), moraju zadovoljavati kriterije minimalne dubine 2-4 cm za barijere za ljude (6-8 cm ukoliko se barijere postavljaju za vozila), u dez-barijere za dezinfekciju obuće postavljaju se sintetičke spužve koje je neophodno fizički čistiti (ispirati) u toku 24 sata.

Napomena: Evantualne dodatne preporuke na ovu temu mogu se pronaći na linku: <https://inz.ba/vazne-preporuke-u-vezi-sa-dezinfekcijskim-barijerima-ispred-objekata/>.

Dez-barijere za ruke. Potrebno je pripremiti rasprskivač sa rastvorom dezinfekcionog sredstva na bazi 70%-tnog alkohola i tim sredstvom našpricati ruke svakog zaposlenika, učenika i studenata i eventualno drugih osoba koje ulaze u ustanovu. Za mlađu djecu prednost treba dati higijenskom pranju ruku sapunom i vodom 20 sekundi naspram česte dezinfekcije zbog mogućnosti oštećenja kože ruku ili stavljanja ruku u usta.

Fizičko udaljavanje od dva metra. Rad ustanove neophodno je organizovati na način da se osigura u što većoj mjeri socijalno distanciranje (fizički razmak). Fizički razmak od najmanje dva metra u zatvorenom prostoru posebno provode zaposlenici u odnosu na druge zaposlenike, te se navedeni fizički razmak preporučava održavati kada je god moguće između nastavnog osoblja i učenika i studenata, kao i između učenika i studenata. U istom zajedničkom prostoru (npr. zbornica) zaposlenici trebaju održavati fizički razmak od dva metra. Preporučuje se da se sastanci, dogovori i edukacije zaposlenika odvijaju e-komunikacijom ili telefonom, a ukoliko je krajnje neophodno onda uživo uz obavezno pridržavanje mjera distanciranja, nošenja maske i provjetravanja prostora, te pojačane higijene ruku i higijene okoline. Fizički razmak kao i pojačanu ličnu higijenu zaposlenika, učenika i studenata neophodno je poticati, ali treba očekivati da će kod provedbe ovih mjera kod mlađe djece neminovno dolaziti do određenih odstupanja zbog uzrasta. Djecu treba poticati da održavaju distancu od druge djece i odraslih, primjereno razvojnoj dobi.

Maske za lice, vizir i rukavice. Važno je napomenuti da je potrebno zaštitnu opremu (maske i rukavice) koristiti racionalno i prema logičkoj procjeni potrebe, uz poštivanje svih naredbi nadležnih kriznih štabova i ministarstava zdravstva. Nošenje rukavica nije preporučljivo, prednost se daje učestalom pranju i dezinficiranju ruku. Zbog lažnog osjećaja zaštićenosti olakšan je kontakt i prenos mikroorganizama sa predmeta na predmet putem rukavica koje je nemoguće mjenjati redovno koliko bi trebalo. Dok se koristi maska vrlo često se radi upravo ono što se ne bi smjelo: konstantno se dodiruje nos namiještajući masku, jedna te ista maska se koristi mnogo duže od dozvoljenog vremena korištenja maske, te na ovo treba skrenuti pažnju zaposlenicima, a učenike i studente educirati.

- Svi zaposlenici tokom rada trebaju nositi vizir i/ili zaštitnu masku preko usta i nosa. Masku može i da plaši mlađu djecu, pa treba biti oprezan i djelovati edukativno na djecu. Vizire i/ili zaštitne maske zaposlenici trebaju koristiti i kod brige za mlađu djecu kod koje je potrebna pojačana njega koja zahtjeva bliski kontakt, te kod koje su učestale različite zarazne bolesti s povišenom temperaturom, kako bi se smanjila učestalost takvih zaraza i posljedično panika zbog eventualne sumnje na COVID-19.
- Djeca rane školske dobi mogu da nose vizir i/ili masku ukoliko je sigurno da će tu masku prihvatiti i da je neće konstantno dodirivati i "štirati", igrati se s maskom, skidati je i sl., što može da dovede do češćeg dodirivanja očiju, nosa i usta i kontaminacije prljavim rukama. U oblasti početnog čitanja i pisanja, učenici prvog razreda osnovne škole obavezno trebaju nositi vizire na časovima b/h/s jezika i književnosti, a također i učenici trećeg razreda prilikom usvajanja drugog pisma i prvog stranog jezika. Također, neophodno je da nastavnik nosi vizir, te ne koristi masku kada relizira sadržaje vezane za početno čitanje i pisanje, posebno u prvom polugodištu prvog razreda kada se radi na razvoju govora, utvrđivanju artikulacijskog statusa učenika što je osnova za određivanje metoda i tehnika usvajanja početnog čitanja i pisanja (na oblast početnog čitanja i pisanja otpada više od 80% nastavnih sati prema nastavnom planu i okvirnom programu).
- Stariji učenici i studenti treba da nose maske konstantno.

Skidanje zaštitne maske. Privremeno je dozvoljeno skidanje zaštitne maske u sljedećim situacijama:

- prilikom bavljenja sportskim i drugim fizičkim aktivnostima,
- na časovima muzičke kulture prilikom pjevanja,

- ukoliko nošenje zaštitne maske ugrožava ili narušava zdravstveno stanje osobe koja je nosi (oboljenja respiratornog sistema isključujući COVID-19, alergijske reakcije, i sl.),
- prilikom konzumiranja jela i pića,
- ukoliko postoje barijere poput pleksigasa koje osiguravaju fizičku prepreku između osoba,
- na časovima b/h/s jezika i književnosti i prilikom usvajanja drugog pisma i prvog stranog jezika (kako je objašnjeno u prethodnom dijelu teksta).

Higijena i dezinfekcija ruku. Na ulazu u ustanovu te u ustanovi na još nekoliko lako dostupnih mjesta, a po mogućnosti na ulazu u svaku učionicu, neophodno je postaviti dozatore s dezinficijensom za dezinfekciju ruku učenika, studenata i zaposlenika ustanove (djeca mlađeg uzrasta ne dezinficiraju ruke često, već se pojačano provodi pranje ruku sapunom i vodom). Sredstva za dezinfekciju držati van domašaja djece. Sredstvo za dezinfekciju potrebno je u količini od 1 do 2 ml nanijeti na suhe i čiste dlanove (obično jedan potisak na dozatoru, ili prema uputama proizvođača). Dlanove i područje između prstiju potrebno je protrljati dok se ne osuše, a sredstvo nije potrebno ispirati. Potrebno je voditi brigu o dostatnoj upotrebi dezinficijensa za ruke te se obavezno javiti nadređenom u slučaju da je u dozatoru preostala manja količina sredstva za dezinfekciju kako bi se osigurala nova količina. Pranje ruku potrebno je provoditi nakon kihanja, kašljanja, plača, jela, te nadzirati mlađu djecu pri pranju ruku. Nakon pranja ruku sapunom i vodom, za sušenje ruku neophodno je koristiti papirnate ubruse za jednokratnu upotrebu koje nakon korištenja treba odbaciti u kantu za otpad sa poklopcem. Potrebno je provoditi strogu higijenu i dezinfekciju ruku i korištenih i dodirnutih površina i predmeta prije i poslije upotrebe toaleta.

Dezinfekcija mobitela. Svi zaposlenici obavezno moraju odmah po ulasku dezinficirati vlastite mobitele. Učenicima i studentima se ne preporučuje korištenje mobitela obzirom da su mobiteli veoma često higijenski neadekvatno održavani.

Edukacija o aktualnoj situaciji. Provoditi edukaciju učenika, studenata i zaposlenika (podizanje nivoa znanja, pozitivna promjena stavova, ponašanja i navika) o pranju ruku, kašljanju i kihanju u podlakticu, socijalnom distanciranju i sl.

PREVENTIVNE HIGIJENSKE PROCEDURE I POSTUPCI TOKOM ORGANIZACIJE I PROVOĐENJA NASTAVNOG PROCESA

Organizacija rada s učenicima i studentima. Nakon formiranja skupine uvijek istih učenika i studenata, narednih 14 dana uključujući neradne dane preporučuje se ne primati ili "dopunjavati" grupu drugim učenicima i studentima, čak i ako neki učenik ili student iz grupe prestane dolaziti na nastavu.

Pratnja učenika nižeg uzrasta. Roditelj/staratelj dovodi i odvodi dijete iz ustanove na način da je u pratnji jednog djeteta uvijek jedna odrasla osoba/roditelj/staratelj. Kada god je moguće, u pratnji svakog pojedinog djeteta uvijek treba biti ista osoba ili se izmjenjuju dvije odrasle osobe. U pratnji djeteta treba biti odrasla osoba koja živi u istom domaćinstvu s djetetom, te upravo ona osoba koja je, u odnosu na druge osobe koje bi mogle dovoditi i odvoditi dijete, uključena u

takav tip dnevnih aktivnosti da je njena mogućnost zaraze koronavirusom najmanja. U pratnji djeteta treba biti odrasla osoba koja ne spada u rizičnu skupinu za obolijevanje od COVID-19, tj. nije starije životne dobi (65 i više godina), niti je hronični bolesnik. Roditelji/staratelji ne smiju dovoditi niti odvoditi djecu iz ustanove niti ulaziti u vanjske prostore (dvorište, vrt, igralište) i unutrašnje prostore ustanove ako imaju simptome respiratorne infekcije (vidjeti u nastavku teksta), ili koji su pod rizikom da su mogli biti u kontaktu s osobama pozitivnim na koronavirus, ili su pod sumnjom da bi mogli biti zaraženi koronavirusom, a pogotovo ako su u samoizolaciji (tada ne smiju izlaziti iz kuće).

Ulazak u ustanovu. Primo-predaja mlađe djece, dolazak starijih učenika i studenata, kao i ulazak u ustanovu obavljat će se na sljedeći način:

- Primo-predaja mlađe djece. Roditelji/startelji dovode i odvođe djecu u školu na način da ne ulaze u ustanovu osim u krajnjoj nuždi, već dolaze do ulaza pri čemu zadržavaju distancu od najmanje dva metra u odnosu na druge roditelje/staratelje i djecu. Dijete učitelj preuzima ili prepušta roditelju/staratelju ispred ulaza u ustanovu, primjereno dobi djeteta, održavajući distancu. Za vrijeme primo-predaje, ostalu djecu nadziru druge odrasle osobe koje su na radnom mjestu – djeca se ne ostavljaju bez nadzora. Roditelji se ne okupljaju na ulazu.
- Dolazak starijih učenika i studenata. Učenici u starijim razredima samostalno dolaze u školu, shodno odluci roditelja/staratelja i uzrastu. Učenici i studenti se ne okupljaju na ulazu.
- Djeca, učenici i studenti iz svake odgojno-obrazovne skupine (školskog razreda, studentske godine i sl.) dolaze i odlaze u zasebno, prethodno dogovoreno vrijeme, po mogućnosti različito za svaku odgojno-obrazovnu skupinu, s razmakom od 10 minuta između dvije skupine. Djecu i roditelje, kao i učenike i studente pred ulaznim vratima dočekuje učitelj, razrednik ili trenutni predavač. Samim tim, prema mogućnostima, i vrijeme početka i završetka školskog časa za svaki razred bi bilo različito, uz razliku od 10 minuta, što je dovoljno vremena za organizaciju i pripremu, kao i za napuštanje školskog objekta po završetku nastave. Ukoliko nije moguće organizovati vremenski razmak pri dolasku i odlasku učenika i studenata, učitelji i razrednici ili trenutni predavači obavezni su da provedu svoj razred ili grupu do učionice bez zadržavanja ispred ustanove, u holovima i hodnicima, te uz obavezno nošenje zaštitne maske i održavanje distance među učenicima i studentima iz istog razreda ili grupe, a posebno u odnosu na druge razrede ili grupe.
- Sve informacije o učenicima potrebno je organizovati na način da roditelji i dalje dobiju putem društvenih mreža od strane učitelja ili razrednika, te na taj način smanje dolazke u ustanovu na najmanju moguću mjeru.
- Posebnu pažnju na provođenje mjera (maska, distanca, pranje i dezinfekcija ruku) trebaju obratiti nastavno osoblje i zaposlenici koji rade u dvije ili više odgojno-obrazovnih ustanova paralelno.
- Potrebno je ograničiti ulaske u školske objekte svim osobama koje nisu zaposlenici istog ili nemaju saglasnost Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK, te opravdanu potrebu za boravak u kontekstu aktualne situacije. Izuzetak bi bile ustanove i organizacije koje su zadužene za provođenje i kontrolu ovih preventivnih higijenskih i protivepidemijskih mjera, provođenje DDD poslova i zdravstvenog nadzora nad hranom i vodom u objektu, praćenje i evaluaciju zdravstvenog stanja djece i zaposlenika, te

provođenje obaveznog vida preventivne zdravstvene zaštite u školama i fakultetima i aktivnosti edukativnog karaktera bliske trenutnoj situaciji.

Ograničenje ulaska u ustanovu "trećim" licima. Do daljnjeg su zabranjeni sve posjete školama i fakultetima. Neophodno je osigurati protok/dolazak što manjeg broja osoba, kako na ulazu u ustanovu tako i u unutrašnjim prostorima ustanove. Ulaz u ustanovu biće konstantno zaključan. O ovome će biti postavljena obavijest na ulaznim vratima. Sve osobe koje ulaze u prostor ustanove (osim učenika, studenata i zaposlenika) na ulazu prije ulaska trebaju ispuniti odgovarajući epidemiološki upitnik (Epidemiološki upitnik u prilogu). Bilo bi poželjno mjeriti temperaturu beskontaktnim toplomjerom, ukoliko za to postoje mogućnosti. Ukoliko je krajnje neophodan ulazak osobe u prostorije ustanove, isti će se obaviti uz maksimalne mjere predostrožnosti. U prostorije ustanove ući će samo jedna osoba u jednom trenutku. Posjetioc će kontaktirati samo sa jednom osobom koja treba da mu pruži uslugu, i to na udaljenosti od dva metra i po mogućnosti u hodniku a ne u kancelarijama, te nikako u prostorima u kojima borave učenici i studenti. Ulazak u prostorije ustanove će se svesti na najmanju moguću mjeru. Ulazna vrata otvaraju se na poziv telefonom ili zvonom. Dostavu za potrebe ustanove preuzimaju nadležni zaposlenici ustanove na vanjskim vratima, po mogućnosti na nekom drugom ulazu, a ulaz je dozvoljen iznimno serviserima i ostalim službama za čijim uslugama postoji neodgodiva potreba (što podrazumijeva dosljednu provedbu protivepidemijskih mjera poput monitoringa zdravstvene ispravnosti vode za piće, zdravstvene ispravnosti hrane, provođenja obavezne preventivno-promotivne zdravstvene zaštite mladih u školama i fakultetima i sl.) uz obveznu mjeru dezinfekcije ruku i nošenja zaštitne maske i zaštite za obuču. Izbjegavati svaki ulazak drugih osoba (npr. zbog čišćenja, popravka ili donošenja hrane) u prostoriju dok su učenici i studenti u prostoriji.

Postupanje po ulasku u ustanovu. Učenici, studenti i zaposlenici odmah nakon ulaska peru ruke sapunom i vodom i vrše dezinfekciju ruku u svojoj učionici. Ukoliko za to postoje mogućnosti, pranje ruku treba obaviti prije ulaska u svoju grupu ili razred i svoju prostoriju, ali bez okupljanja velikog broja osoba na jednom mjestu (npr. u jednom toaletu radi pranja ruku).

Kretanje zaposlenika po ustanovi. Kretanje van prostorija ustanove će se svesti na najmanju moguću mjeru, u skladu sa radnim obavezama. Svaki zaposlenik nakon povratka dužan je proći dez-barijeru i dezinfekciju ruku. U slučaju izlaska iz ustanove, apeluje se na zaposlenike da koriste stepenište gdje i kad god je to moguće, da bi izbjegli boravak u zatvorenom prostoru lifta i da bi izbjegli dodirivanje tipki, šteka i vrata lifta. Također, koristeći stepenište ne dodirujte rukohvate niti bilo kakve predmete i zidove u zgradi. Nakon ulaska/povratka u ustanovu zaposlenici su dužni temeljito oprati ruke sapunom i vodom, najmanje 20 sekundi, i dezinfikovati sredstvima za dezinfekciju ruku na bazi 70%-tnog alkohola. Uputa o pravilnom pranju ruku treba biti postavljena u prostore toaleta i svih mjesta gdje se peru ruke na vidljivom mjestu (Uputa o pravilnom pranju ruku u prilogu). Mole se zaposlenici da se ne zadržavaju u prostorijama ustanove suviše vrijeme mimo radnog vremena bez potrebe, a da to usaglase sa svojim neposrednim rukovodiocem.

Kretanje učenika i studenata po ustanovi. Prolazak kroz zajedničke prostorije treba izbjegavati i skratiti na minimum, a ako je navedeno neophodno, prolaz kroz zajedničke prostorije se organizira na način da u isto vrijeme prolaze učenici i studenti iz jedne odgojno-

obrazovne skupine dok druge osobe ne prolaze u isto vrijeme, uz poticanje učenika i studenata da kod takvih prolaza ne dodiruju površine i predmete.

Ograničen broj zaposlenika. U ustanovi nije dozvoljen ulazak zaposlenicima koji nisu raspoređeni na posao. U ustanovi treba biti najmanji mogući broj zaposlenika u isto vrijeme, ali opet dovoljan da je moguće organizovati brigu za učenike i studente u malim skupinama (po mogućnosti što manji broj u skupini).

Ponašanje zaposlenika, učenika, studenata i roditelja/staratelja izvan ustanove. Izvan ustanove svi su dužni da se pridržavaju što je više moguće pravila kojima se smanjuje njihova mogućnost zaraze (izbjegavanje trgovina, drugih mjesta gdje se okupljaju osobe, javnog prijevoza, dosljedno provođenje socijalne distance i higijene, nošenje maske i sl.).

Karakteristike prostora za odvijanje nastave. Sve nastavne aktivnosti učenika osnovnih škola nižih razreda provodile bi se u jednoj učionici, kako bi se izbjeglo bespotrebno kretanje. Za učenike viših razreda i studente također bi bilo potrebno obezbijediti stalnu učionicu u kojoj bi se provodila nastava, kako bi se smanjilo kretanje učenika i studenata i promjena prostorija. Za boravak učenika i studenata preporučuje se prostorija što veće površine i visine, prozračna i osunčana (odgovarajući izvor dnevnog svjetla), vratima odvojena od ostalih prostorija. Neophodno je da se prostorija može provjetravati vanjskim zrakom.

Organizacija sjedenja u školskim klupama. Neophodno je poštovati udaljenost od najmanje 1,5 metar između svakog učenika i studenta u svim smjerovima. Školske klupe treba da budu pozicionirane prema naprijed, tako da svaki učenik prilikom sjedenja gleda prema školskoj tabli. Treba izbjegavati organizaciju školskih klupa i sjedenja učenika koji bi doveli do direktnog *en face* položaja učenika i studenata jednih prema drugima. Učenici i studenti u školskim klupama sjedit će po principu „cik-cak“, obezbjeđujući i na taj način adekvatnu distancu. Ukoliko je neophodno, mogu se označiti linije rastojanja oznakama na podu ili na drugi adekvatan način.

Broj učenika i studenata u jednom razredu ili grupi. Broj učenika i studenata u jednoj učionici zavisit će od veličine same prostorije. U slučaju da broj učenika ili studenata u učionici prelazi prostorne kapacitete koji su u skladu sa ovim preporukama, i ne postoje prostorni uvjeti za organizovanje fizičke distance, u tom slučaju nastava bi se provodila u dvije grupe (pogledati početak ovih preporuka).

Trajanje nastave. Potrebno je razmotriti skraćivanje trajanja školskog časa. Preporučuje se da školski čas traje 35 minuta zbog smanjenja ukupnog vremena provedenog u grupi, te samim time i smanjenje mogućnosti nepoštivanja higijenskih mjera, te i rizika za obolijevanje.

Odmori. Učenici za vrijeme odmora ne bi trebalo da napuštaju učionice ili izlaze u školsko dvorište (bez grupnog okupljanja). Tamo gdje postoje mogućnosti, treba razmotriti pomjeranje vremena školskog odmora pojedinačno za svaki razred ili grupu. Potrebno je zatvoriti sve prostorije koje su učenici i studenti ranije koristili za zajedničko druženje.

Sekcije i vannastavne aktivnosti. Preporučuje se prolongirati održavanje sekcija, sportskih i drugih aktivnosti, kao i takmičenja, do stvaranja povoljnih uslova za provođenje istih.

Učenička i studentska oprema. Učenik i student svaki dan dolazi i odlazi iz ustanove sa torbom sa minimalnim stvarima koje su neophodne, te svoju opremu i pribor ne dijeli s drugima. Donošenje igraćaka i suvišne hrane treba izbjegavati (osim redovnog obroka kojeg učenici donose od kuće, kako je opisano u nastavku teksta).

Didaktička oprema. Ne koristiti didaktičku opremu koja se ne može prati, posebno mekanu i platnenu opremu. Čvrstu opremu redovno prati i dezinfikovati. Poželjno je da svaki učenik i student sam postupa sa svojom odjećom i obućom, školskim priborom, torbama, knjigama, no ako nije u mogućnosti, nastavno osoblje nakon dodirivanja odjeće i obuće, pribora, torbi, knjiga treba dezinficirati ruke. Zabranjeno je korištenje materijala kao što su kinetički pijesak, glina, kukuruz, riža i sl., te svih drugih materijala koje se ne mogu oprati deterdžentom (deterdžent za suđe) i vodom, te osušiti na zraku. Ako je ikako moguće potrebno je izložiti didaktičku opremu da se osuši na suncu. Prati i sušiti didaktičku opremu potrebno je, ako je moguće, na kraju svakog radnog dana posebno za skupine djece koja su u skladu sa svojom razvojnom dobi sklona stavljati predmete u usta.

Nastava na otvorenom i tjelesne aktivnosti. Tokom lijepog vremena preporučuje se nastava na otvorenom prostoru, kada god je moguće.

UPUTE VEZANE ZA PROCES NASTAVE TJELESNOG ODGOJA (SPORTA)

Tjelesna aktivnost. Izvođenje obimne fizičke aktivnosti koja ubrzava i produbljuje disanje preporučuje se izvoditi u vanjskoj sredini. Sportsko-rekreativne aktivnosti neophodno je organizirati na način da se osigura u što većoj mjeri fizički razmak kao i pojačana lična higijena i higijena prostora. U istom prostoru u isto vrijeme smiju boraviti isključivo jedna grupa učenika ili studenata i nastavnik tjelesnog odgoja (sporta). Fizički razmak kao i pojačanu ličnu higijenu neophodno je poticati, ali treba očekivati da će kod provedbe neminovno dolaziti do određenih odstupanja zbog specifičnosti sportsko-rekreativnih aktivnosti. Fizički razmak od najmanje dva metra u zatvorenom prostoru preporučuje se održavati kada god je moguće, s iznimkom situacije u kojoj bi bilo neophodno pružiti pomoć učeniku ili studentu zbog eventualne povrede. U dijelovima objekta gdje se obavlja intenzivni aerobni trening preporučuje se razmak od četiri metra ili da se intenzitet treninga zadrži na manjem nivou. Za treninge u kontaktnim sportovima gdje nije moguće održavati fizičku distancu od dva metra, preporučuje se da trening ili aktivnost odrade uvijek iste osobe. Preporučuje se prilagoditi provođenje nastavnog procesa tjelesnog odgoja i sporta na način da se izbjegnu kontaktni sportovi koliko je to moguće. U slučaju dječijih igrališta potrebno je obratiti pažnju odnosno podučiti djecu da izbjegavaju grupiranje na jednom mjestu i održavaju fizičku distancu koliko god je moguće. Nastava tjelesnog odgoja u zatvorenom prostoru organizuje se isključivo prema unaprijed utvrđenom rasporedu, što kraće, a najduže sat i 30 minuta. Ne preporučuje se izvođenje obimne fizičke aktivnosti u malim zatvorenim prostorima poput učionica.

Trenažna oprema i rekviziti. Poželjno je da svaki učenik i student sam postupa sa svojom odjećom i obućom, priborom, torbama, materijalom. Nakon korištenja rekvizita, sprava za vježbanje i ostale opreme potrebne za nastavu tjelesnog odgoja, učenik, student ili za to zadužena osoba dužni su ih dezinficirati odmah po završetku vježbe, odnosno nastave. Svaki učenik ili student mora imati peškir koji pokriva površinu sprave za vježbanje, te ne smije zauzimati više

sprava i opreme istovremeno. Potrebno je na svakih 50 m² prostora postaviti najmanje tri prenosiva dezinficijensa za opremu i rekvizite. Preporučuje se izbjegavanje korištenja zajedničkih sportskih rekvizita i opreme koliko je to moguće.

Napomena: Evantualne dodatne preporuke na ovu temu mogu se pronaći u dokumentu: Procedure za početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/Preporuke-za-odrzavanje-sportsko-rekreativnih-aktivnosti.pdf>); te manjim dijelom u dokumentu: Procedure za početak bavljenja banjsko-rekreativnim aktivnostima, sa preporukama za smještaj i korištenje bazena (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/06/Preporuke-za-banjsko-rekreativne-objekte-i-bazene.pdf>).

UPUTE VEZANE ZA PROCES NASTAVE MUZIČKE KULTURE I NASTAVA U MUZIČKIM ŠKOLAMA

Organizacija nastave i proba. Nastava muzičke kulture i probe u muzičkim školama se moraju organizovati na način da vremenski budu skraćeni koliko je to moguće, te tako da se u što većoj mjeri osigura fizičko distanciranje, uz pojačanu ličnu higijenu i higijenu prostora. Probe u zatvorenom prostoru organizuju se isključivo prema unaprijed utvrđenom rasporedu, što je kraće moguće, a najduže sat i 30 minuta. Preporučuje se izbjegavanje fizičkog kontakta, a za probe na kojima nije moguće održati fizičku distancu, preporučuje se da uvijek iste osobe odrade probu. Preporučuje se za probe puhačkih sekcija povećanje fizičke distance na minimalno dva metra i više uz poštovanje zaštitnih pregrada ako je moguće. Ako je moguće, preporučuje se održavanje proba na otvorenom prostoru uz minimalnu udaljenost od 1,5 do dva metra za puhačku sekciju i pjevače.

Napomena: Evantualne dodatne preporuke na ovu temu mogu se pronaći u dokumentu: Procedure za početak umjetničkih izvedbi i proba umjetnika (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/06/Preporuke-za-umjetni%C4%8Dke-izvedbe-i-probe.pdf>).

UPUTE VEZANE ZA PROCES NASTAVE SA UČENICIMA SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Djeca s poteškoćama. Djeca kojoj je neophodna dodatna podrška ili podrška asistenta (oštećenja vida, sluha, oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, oštećenja organa i organskih sistema, intelektualne teškoće, poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja, postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju, ne moraju obavezno biti pod povećanim rizikom za zarazu koronavirusom u smislu pojačane osjetljivosti njihovog organizma na novi koronavirus. Pa ipak, treba uzeti u obzir da i ove teškoće mogu narušiti dosljednost djece u održavanju socijalne distance i higijene, što ih može staviti u povećani rizik za zarazu. Zbog toga se kod djece kojima je prethodno osigurana podrška asistenta treba razmišljati o uključivanju u zajednicu uz podršku asistenta. Kada pruža potporu djetetu i u njegovoj blizini, preporučuje se da asistent uvijek nosi zaštitnu masku, a kod pružanja potpore djetetu pri korištenju toaleta preporučuje se da koristi jednokratne rukavice.

Rad fizioterapeuta i edukatora/rehabilitatora. U školama za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju učenika sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju nekada su angažovani fizioterapeuti i edukatori/rehabilitatori. Nužno je osigurati dovoljnu količinu papirnatih maramica i ostalih jednokratnih materijala, opreme i sredstava za čišćenje, pranje i dezinfekciju, uključujući i opremu za odlaganje otpada. Ogrtače za korisnike kod fizioterapije, ako je moguće, preporučuje se zamijeniti jednokratnima. Neophodno je osigurati dovoljnu količinu zaštitne opreme za terapeute. Sve prostorije treba što češće provjetravati. Pri radu terapeuta s više korisnika potrebno je strogo provoditi zaštitne mjere u smislu pranja i dezinfekcije ruku i obaveznog korištenja drugog seta pribora. Tokom pružanja usluge, preporučuje se da se komunikacija sa korisnikom svede na minimum. Osobe koje imaju bilo kakav simptom respiratorne infekcije ne trebaju dolaziti na terapiju. Broj korisnika kojima će se usluga eventualno pružati istovremeno treba prilagoditi broju radnih mjesta u random prostoru uz održavanje fizičke udaljenosti od najmanje dva metra. Svi korisnici trebaju obaviti dezinfekciju ruku, te nositi masku za lice. Terapeut između korisnika mora oprati i dezinficirati ruke, a tokom cijelog postupka nositi masku. Rukavice kod rada terapeuta se preporučuju nositi po uobičajenom protokolu. Viziri za lice mogu pružiti dodanu zaštitu. Jednokratnu zaštitnu opremu potrebno je promijeniti nakon svakog korisnika, te odložiti u predviđene kante s poklopce u koje su umetnute dvije PVC vreće za smeće. U slučaju korištenja peškira, potrebno je osigurati jedan peškir za jednog korisnika, te nakon upotrebe peškira odložiti u spremnik s poklopcem, te oprati na 60°C ili više. Nakon svakog korisnika obavezno se dezinficira stol ili oprema odnosno druga površina na kojoj se obavlja fizikalna terapija, masaža ili druga procedura. Tokom pružanja usluge terapeut održava najveću moguću udaljenost koja ne ometa obavljanje usluge. Pribor, opremu i površine s kojima je korisnik bio u kontaktu potrebno je očistiti i dezinficirati, posebno ako je vidljivo uprljano sekretima (znoj, tjelesne tekućine i sl.). Dezinfekciju radnog mjesta potrebno je provoditi nakon svakog korisnika.

Rad logopeda i maska za lice. U logopedskoj terapiji i drugim oblicima terapije gdje lice/mimika terapeuta trebaju biti vidljivi predlaže se mogućnost terapije na daljinu, ili opcija korištenja vizira za lice umjesto maske za lice, ili korištenja pregrade od prozirnog pleksiglasa između logopeda/terapeuta i korisnika.

Napomena: Evantualne dodatne preporuke na ovu temu mogu se pronaći u dokumentu: Procedure za početak rada JU Centar za djecu i odrasle osobe s posebnim potrebama ZDK i druge slične ustanove (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/Preporuke-za-Centar-za-djecu-i-odrasle-s-posebnim-potrebama-ZDK-calibri.pdf>).

UPUTE VEZANE ZA PROCES NASTAVE U SPECIJALIZIRANIM KABINETIMA I TOKOM PRAKTIČNE NASTAVE

Kabinetska nastava. Ukoliko je neophodno da se nastava održava u specijaliziranim kabinetima, potrebno je organizovati rad na način da se što je moguće manja grupa učenika ili studenata istovremeno nalazi u kabinetu, posebno ako je neophodan bliski kontakt zbog izvođenja laboratorijskih vježbi, praktične nastave i sl. Predlaže se da i čas praktične nastave ne traje duže od 35 minuta, kao i ostali časovi, osim ukoliko nije krajnje neophodno duže zadržavanje zbog prirode praktične vježbe. Prije ulaska naredne grupe učenika ili studenata

neophodno je prozračiti prostor u trajanju od najmanje 15 minuta, te dezinficirati sve predmete i površine s kojima su učenici ili studenti bili u kontaktu.

Specijalna praktična nastava. Nastava u školama i na fakultetima zdravstvenog i biomedicinskog usmjerenja i nastava za druga slična specijalizirana zanimanja, koja se odvija u zdravstvenim ustanovama, odvijat će se prema preporukama i zahtjevima konkretne zdravstvene ustanove.

UPUTE VEZANE ZA PROCES PROVOĐENJA ISPITA NA UNIVERZITETU

Još uvijek važe preporuke definisane dokumentom: Procedure za rad i održavanje ispita na univerzitetu (dostupno na linku: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/06/Preporuke-za-ispite-na-univerzitetima.pdf>), uz napomenu da su ovim procedurama dodatno precizirane.

ISHRANA U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ USTANOVU

Zaposlenici na pripremi hrane. Zaposlenici na pripremi hrane treba da nose maske i rukavice. Priprema hrane treba da se odvija uz principe dobre higijenske prakse. Potrebno je provoditi učestaliju dezinfekciju vozila za transport hrane.

Organizacija ishrane u razredu ili grupi. Preporučuje se nositi obrok od kuće. Ukoliko se grupa učenika ili studenata hrani u kantini unutar školskog objekta, najbolje bi bilo da zaposlenici na pripremi hrane vrše i podjelu unaprijed pripremljenih obroka i raspoređenih u porcije koje će ostavljati ispred učionice za sve učenike ili studente koji se tu nalaze. Druga opcija jeste da učitelj, razrednik ili trenutni predavač, ili u krajnjem slučaju jedan učenik ode do kantine po unaprijed pripremljene obroke za sve učenike ili studente, poštujući zaštitne mjere (maska, distanca, pranje ruku), te da se ne zadržava u prostorima kantine. Upotreba zajedničkih trpezarija u kojoj bi boravili učenici i studenti iz različitih odgojno-obrazovnih grupa predstavlja rizik i ne preporučuje se.

Napomena: Način ishrane u školama internatskog tipa opisan je u Procedurama za rad studentskih i đачkih domova i sličnih ustanova (link dat na početku ovog teksta). Evantualne dodatne preporuke na ovu temu mogu se pronaći u dokumentu: Preporuke za organizaciju rada ugostiteljskih objekata (dostupno na linkovima: <https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/Preporuke-za-organizaciju-rada-final.pdf>, te https://inz.ba/wp-content/uploads/2020/05/corona_B2_otvaranje_kafica-final-edition.pdf).

ODRŽAVANJE HIGIJENE I UPRAVLJANJE OTPADOM

Spremačice i čišćenje. Spremačica iz jutarnje smjene prva ulazi. Zadnja osoba koja izlazi iz ustanove je spremačica iz poslijepodnevne smjene koja mehanički briše podove i dezinficira sve korištene površine. Dodirne tačke kao što su ručke na vratima, ručke na prozorima, radne površine, tipkovnice, konzole, slavine u toaletima i kuhinjama, tipke vodokotlića, daljinske upravljače, prekidače za struju, zvana na vratima, ploče dizala te druge dodirne površine koje

koristi veći broj osoba neophodno je dezinficirati na početku i na kraju svake smjene, a najmanje dva puta dnevno. Čišćenje se provodi kada učenici, studenti i zaposlenici nisu u prostoriji. Zaposlenici na održavanju čistoće imaju obavezu voditi evidenciju o prebrisavanju dezinfekcionim sredstvom podova, toaleta i ostalih površina (Lista za evidenciju održavanja čistoće i dezinfekcije u prilogu).

Radna odjeća i tekstil. Preporuka je odnijeti svu radnu odjeću na pranje u praonicu ustanove, a ne kući. Posteljina i tekstil se peru na temperaturi 60-90°C dva puta sedmično. Ukoliko se organizuje da roditelji nose odjeću svog djeteta na pranje kući (npr. ukoliko postoje i koriste se školske uniforme), potrebno je odjeću staviti u tamnu PVC kesu, svezati i ostaviti u prostorijama ustanove da stoji 72 sata, pa tek onda predati roditeljima/starateljima na pranje.

Prozračivanje prostora. Prostorije je obvezno prozračivati što češće, a najmanje dva puta dnevno u trajanju od minimalno pola sata prije dolaska i nakon odlaska učenika ili studenata, ili ako to vremenske i sigurnosne prilike dopuštaju ostaviti otvoren prozor kontinuirano. Izbjegavajte koristiti klimatizacijske i ventilacijske uređaje.

Higijena u toaletima. Potrebno je pojačati održavanje higijene u toaletima, uz vođenje evidencije. Potrebno je obezbijediti dovoljnu količinu tečnog sapuna i ubrusa u toaletima. Preporučuje se isključiti uređaje za sušenje ruku toplim vazduhom ukoliko postoje u toaletima. Ukoliko to tehničke mogućnosti dozvoljavaju, odvojiti toalete za niže i više razrede, kako bi se i na taj način spriječio međusobni bliži kontakt.

Upravljanje otpadom. Svim redovnim komunalnim otpadom upravljat će se kao i u redovnim okolnostima. Otpad koji se smatra potencijalno infektivnim, poput zaštitnih maski, rukavica i druge zaštitne opreme, kao i otpad iz sobe za izolaciju, treba smjestiti u tamnu PVC kesu, svezati i ostaviti u prostoru ustanove gdje učenici i studenti nemaju pristup da stoji 72 sata, a nakon toga ga tretirati kao redovni komunalni otpad.

ORGANIZOVANI PREVOZ UČENIKA I STUDENATA

Čistoća i dezinfekcija vozila ustanove. Treba zadužiti sve zaposlenike-vozače vozila ustanove da svake sedmice dodijeljeno vozilo odvezu na vanjsko i unutrašnje pranje. Apeluje se na zaposlenike da dodiruju što manje površina u svom vozilu. Zadužuje se svaki vozač vozila da izvrši dezinfekciju dodirnih površina u vozilu koje koristi taj dan, i to prije početka i nakon završetka korištenja vozila. U slučaju da su se u vozilima vozila „treća” lica (osim zaposlenika ustanove), to vozilo je obavezno dezinficirati (Lista za evidenciju održavanja čistoće i dezinfekcije u prilogu).

Organizovani prevoz učenika i studenata. Ukoliko postoji organizovani prevoz učenika i studenata, potrebno je poštovati mjere, održavati razmak od najmanje dva metra, a sjediti po principu “cik-cak” – svaka druga stolica dijagonalno.

PROTOKOL POSTUPANJA U SLUČAJU POJAVE SIMPTOMA

Simptomi respiratorne infekcije. Posebno treba obratiti pažnju na simptome respiratorne infekcije koji upućuju na COVID-19, a to su: groznica (izmjerena povišena tjelesna temperatura, ili osjećaj groznice ili drhtavica), ili najmanje sljedeće: bolno grlo, kašalj, curenje iz nosa; ili zapušanje nosa, kratak dah; ili otežano disanje, bol u mišićima, gubitak mirisa i okusa; ili proljev.

Način mjerenja tjelesne temperature. Kod osobe s povišenom temperaturom izmjerenom bezkontaktnim toplomjermom (37,2°C i veća, u zavisnosti od specifikacije bezkontaktnog toplomjera), preporučuje se mjerenje temperature i standardnim toplomjerom pod pazuhom te se o povećanoj temperaturi zaključuje na osnovu rezultata mjerenja pod pazuhom.

Mjerenje temperature kod učenika, studenata i zaposlenika kod kuće. Roditelji/staratelji imaju obavezu izmjeriti tjelesnu temperaturu djetetu svaki dan prije dolaska u ustanovu, te vrijednost izmjerene temperature upisati u za to namijenjenu svesku u kojoj će biti pregled svih izmjerenih vrijednosti tjelesne temperature. Stariji učenici i studenti također trebaju mjeriti tjelesnu temperaturu kod kuće i vrijednosti upisivati u za to namijenjenu svesku. Svi zaposlenici imaju obavezu mjeriti tjelesnu temperaturu svaki dan prije dolaska na posao.

Mjerenje temperature kod učenika, studenata i zaposlenika u ustanovi. Preporučuje se mjerenje tjelesne temperature bezkontaktnim toplomjerom svim učenicima, studentima i zaposlenicima svakodnevno, te da se utvrdi da li imaju simptome zarazne bolesti.

Postupanje u slučaju povišene tjelesne temperature. U slučaju povišene tjelesne temperature roditelji/staratelji ne smiju dovesti ili poslati dijete, a stariji učenici, studenti i zaposlenici ne trebaju dolaziti u odgojno-obrazovnu ustanovu, već se svi javljaju telefonom ustanovi (učitelju, razredniku, predstavniku studenata ili drugoj zaduženoj osobi, neposrednom rukovodiocu) i izabranom ljekaru porodične/obiteljske medicine radi odluke o testiranju i liječenju. Ako učenici ili studenti razviju simptome COVID-19 infekcije tokom boravka u ustanovi, učitelj, razrednik, pedagog ili drugi nadležni zaposlenik odmah obavještavaju roditelje, koji u najkraćem mogućem roku moraju doći po dijete, te poštovati sve mjere zaštite (maska, fizička udaljenost, pranje i dezinfekcija ruku). Ni starije učenike i studente u ovakvoj situaciji ne treba puštati da bez nadzora odlaze kući. Ako zaposlenik razvije simptome u toku radnog vremena, treba što prije da obavijesti nadređenog, napusti radno mjesto, te se obrati ljekaru. Zbog mogućnosti ovakvih slučajeva neophodno je da postoji organizirana zamjena za zaposlenike. Sa povišenom temperaturom i drugim simptomima zarazne bolesti (vidjeti u prethodnom dijelu teksta) nije dozvoljeno raditi, brinuti se o djeci, učenicima, studentima, niti dolaziti u prostor ustanove.

Prostorija za izolaciju. Kod svake promjene zdravstvenog stanja učenika ili studenta potrebno je staviti u sobu za izolaciju koja je od ranije obezbijedena i ne koristi se za druge svrhe, odmah obavijestiti roditelje/staratelje i u najkraćem roku dijete uputiti u zdravstvenu ustanovu. Provjeriti zdravstveno stanje ostalih učenika, studenata i zaposlenika, i svaki sumnjivi slučaj izolovati. Ukoliko se procjenjuje da je neophodno, pozvati hitnu medicinsku pomoć (124).

Rizični kontakt. Danas se ne može govoriti o nultom riziku. Međutim, da bi se procijenio rizik neophodni su valjani podaci, pa je zato potrebno precizno definisati šta je to „kontakt“ u smislu

Covid-19. „Kontakt“ je svaka osoba s kojom ste bili u kontaktu **na sljedeći način**: nalazili ste se u krugu od 1 metar i manje od druge osobe duže od 15 minuta bez upotrebe odgovarajuće lične zaštitne opreme (maska za lice), ili ste bili u direktnom fizičkom kontaktu sa drugom osobom. Ukoliko ste bili u kontaktu na ovako opisani način, spadate u „visoko rizični kontakt“. Ukoliko niste bili u kontaktu na ovako opisani način (nego ste samo prošli pored osobe, razgovarali s osobom kraće od 15 minuta na udaljenosti, posebno na otvorenom prostoru, osoba nije kašljala ni kihala, niste bili u prisnom fizičkom kontaktu, ljubljenje, grljenje, srdačno dugotrajno rukovanje i slično, ili niste imali nikakav fizički kontakt), spadate u „nisko rizični kontakt“. U zavisnosti od procjene rizika (ili u bilo kojoj situaciji za koju smatrate da je sumnjiva bez obzira na prethodni opis „kontakta“) potrebno je javiti se telefonski u zdravstvenu ustanovu.

Neprijavljeno odsustvo učenika ili studenta. Potrebno je kontrolisati razloge odsustva učenika i studenata, kontaktirati s roditeljima/starateljima, te po potrebi i s porodičnim/obiteljskim ljekarom.

Bolesni zaposlenik, učenik ili student. Mole se svi zaposlenici, učenici i studenti ako imaju simptome respiratorne infekcije (vidjeti u prethodnom dijelu teksta), ili koji su pod rizikom da su mogli biti u kontaktu s osobama pozitivnim na koronavirus, ili su pod sumnjom da bi mogli biti zaraženi koronavirusom, da se telefonom obrate svom porodičnom/obiteljskom ljekaru. U tom slučaju **ne dolazite** u prostorije ustanove, samo se telefonom javite neposrednom rukovodiocu, učitelju ili razredniku. Kod kuće trebaju ostati i osobe koje uzimaju lijekove kao što su paracetamol, ibuprofen ili aspirin, koji mogu prikriti simptome infekcije (pod ovim se misli na osobe koje ove lijekove uzimaju kako bi snizili tjelesnu temperature, a ne na osobe koje ove lijekove uzimaju u redovnoj terapiji, kao što npr. srčani bolesnici često uzimaju aspirin od 100 mg preventivno). Zarad veće koristi od ostanka kod kuće u ovakvim situacijama, preporučuje se da odgojno-obrazovne ustanove podstiču i opravdavaju ovakve izostanke, a apeluje se na roditelje/staratelje, učenike i studente da ovakve situacije ne zloupotrebljavaju.

Hitno telefonsko obavještanje ljekara/epidemiologa. Rukovodstvo ustanove o svakoj sumnji na COVID-19 kod zaposlenika, učenika ili studenata obavještava odmah telefonom nadležnog epidemiologa. Posebno brzo i neizostavno rukovodstvo ustanove obavještava nadležnog epidemiologa iz Doma zdravlja u slučaju grupiranja sumnje ili zaraze sa COVID-19 (dva i više zaposlenika i/ili učenika, studenata sa sumnjom iz iste grupe, razreda, učionice ili zgrade i sl.). U slučaju saznanja za mogućeg prenositelja, tj. mogući izvor infekcije svaki zaposlenik dužan je odmah obavijestiti rukovodstvo ustanove.

Sumnja ili dokazan pozitivan slučaj na COVID-19. U situacijama kada bi se desio pozitivan slučaj na COVID-19 ili se sumnja na pozitivan slučaj u nekoj grupi ili razredu, **neophodno je slijediti upute** nadležne Higijensko-epidemiološke službe lokalnog Doma zdravlja ili Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica. Ukoliko nadležni epidemiolog nakon analize kontakata procijeni da ostali učenici, studenti i nastavno osoblje iz istog razreda ili grupe mogu nastaviti sa radom, predlaže se da se prati zdravstveno stanje te grupe učenika, studenata i nastavnog osoblja narednih 14 dana (obrazac Lista za praćenje zdravstvenog stanja u prilogu). U slučaju potvrde COVID-19 kod učenika, studenta ili zaposlenika, prostor u kojem je osoba bila ne koristiti, te prije čišćenja i dezinfekcije sačekati 24 sata.

Lista kontakata. Svi zaposlenici ustanove dužni su da redovno ispunjavaju Listu kontakata za taj dan. Ova Lista kontakata u slučaju neželjene situacije (npr. kontakta sa zaraženom osobom) može biti jedino sredstvo koje će poslužiti da se otkrije put prenosa i širenja infekcije, zato ovu evidenciju vodite redovno, svako od zaposlenika za sebe pojedinačno (Lista kontakata u prilogu).

ZAVRŠNE PREPORUKE

Preporučuje se da odgojno-obrazovna ustanova vodi evidenciju učenika koji imaju hronično nezarazno oboljenje i učenika čiji roditelji/staratelji ili članovi domaćinstva imaju hronično nezarazno oboljenje, te da se preventivne higijenske mjere maksimalno dosljedno provode u ovim slučajevima. Određene nastavne aktivnosti koje nose veći rizik za obolijevanje od COVID-19, preporučuje se da ovi učenici izvode u smanjenom obimu ili ne izvode, što ne znači da neće biti prisutni na nastavi (u skladu sa ovom Procedurom, neki aspekti nastave tjelesnog odgoja, muzičke kulture, generalno kretanje po ustanovi, povećani oprez tokom odlaska u toalet i sl.).

U slučaju nemogućnosti organizacije posla zbog većeg broja zaposlenika koji su zaraženi ili su u samoizolaciji, nadležni donosioci odluka u kriznim situacijama u koordinaciji s osnivačima ustanove mogu preraspodijeliti zaposlenike drugih ustanova kako bi se osigurao kontinuitet odgojno-obrazovnog procesa. Osigurava se kontinuirana saradnja s osnivačem. Ove će se upute prilagođavati aktualnoj epidemiološkoj situaciji.

Pratite isključivo preporuke koje izdaju nadležne zdravstvene institucije i ustanove na području BiH, FBiH i ZDK. Kako biti kontinuirano informisan:

- Informacije o aktualnoj epidemiološkoj situaciji i preporukama na području BiH, FBiH i ZDK možete pronaći na internet stranicama Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica (<https://inz.ba/>), kao i Federalnog ministarstva zdravstva (www.fmoh.gov.ba) i Zavoda za javno zdravstvo FBiH (www.zzjzfbih.ba);
- Najnovije informacije SZO o područjima širenja COVID-19 dostupne su na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>, a upute SZO o COVID-19 na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.

OPREZ I ODGOVORNOST!!!

Vaš INZ

Interni krizni štab za zdravstveno-odgojne aktivnosti
Instituta tokom trajanja pandemije koronavirusa

Direktor Instituta
Prim. dr. Senad Huseinagić

_____ (naziv odgojno-obrazovne ustanove)
_____ (adresa)

Broj: _____ (mjesto), ____ . ____ .20 ____ . godine

PLAN
organizacije i rada za vrijeme trajanja pandemije
novog koronavirusa (SARS-CoV-2) i oboljenja koje on uzrokuje (COVID-19)

Član 1.

Imajući u vidu trenutnu epidemiološku situaciju na području ZDK određuju se posebne mjere obavljanja radnih zadataka i poslova za sve zaposlene u _____ (naziv odgojno-obrazovne ustanove).

Shodno potrebama, radno vrijeme će se odrediti u jednoj ili dvije smjene.

Svi radni zadaci će se obavljati na način da će neposredni rukovodioci organizovati rad tako da se, ukoliko radni procesi to omogućavaju, izvrši preraspodjela radnih mjesta kako bi se obezbijedila međusobna udaljenost od 1,5 – 2 metra između radnih mjesta.

Član 2.

Radi zdravstvene i epidemiološke zaštite svih radnika koji dolaze na posao i trećih lica koja dolaze u prostorije ustanove, svakodnevno će se vršiti dezinfekcija svih prostorija, posebno nakon svake okončane smjene.

Na svim ulazima u prostorije ustanove biće postavljena dezinfekciona sredstva sa raspršivačima za ruke i dez-barijere za dezinfekciju obuće. Određuje se da će nadzor i kontrolu popunjenosti dezinfekcionim sredstvima vršiti direktor ustanove ili druga osoba sa višegodišnjim iskustvom koju direktor zaduži, te spremačice u okviru svojih radnih zadataka.

Član 3.

Svi radnici koji dolaze na posao, kao i treća lica koja iz bilo kojeg razloga dolaze u prostorije ustanove, dužni su voditi računa o radu u uslovima socijalne distance.

Prilikom dolaska i odlaska s posla svi radnici su dužni pridržavati se preporučenih i određenih mjera zaštite (maske i druga preporučena zaštitna oprema), te neposredno prilikom ulaska u prostorije ustanove koristiti dezinfekciona sredstva, odnosno izvršiti dezinfekciju ruku i obuće.

Član 4.

U slučaju bilo kakvih respiratornih simptoma ili bilo kakvih simptoma koji upućuju na COVID-19, zaposleni su dužni preduzeti sve potrebne mjere ostvarivanja kontakta sa nadležnim zdravstvenim institucijama, o istom obavijestiti neposrednog rukovodioca ili upravu ustanove, a sve u cilju zaštite ostalih radnika i učenika/studenata.

Svi radnici su dužni preduzeti potrebne radnje ako su kontaktirali sa licima koja su došla iz inostranstva ili sa područja u kojima su registrovana žarišta zaraze, te o tome odmah obavijestiti rukovodioca, upravu ustanove i nadležne službe radi preduzimanja potrebnih radnji.

Član 5.

Kod obavljanja radnih zadataka i poslova svi radnici su dužni voditi računa da se grupisanje svede na najmanju moguću mjeru, kao i da se vrijeme pauze provodi na preporučenoj udaljenosti i socijalnoj distanci.

Član 6.

Kod obavljanja radnih zadataka i poslova svi radnici, učenici/studenti i roditelji/staratelji, te „treća” lica koja ulaze u prostorije ove ustanove su dužni pridržavati se i provoditi preporuke iz dokumenta „Procedura za rad odgojno-obrazovnih ustanova – vodič za unapređenje biosigurnosti u kontekstu COVID-19” izdatog od strane Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, broj 02-2614/20 od 07.08.2020. godine, kao i eventualnih naknadnih revizija ovih Procedura.

Član 7.

Ovaj Plan sačinjen je zbog realne opasnosti od zaraze, te u vezi sa Odlukom Vlade FBiH o proglašenju stanja nesreće uzrokovane pojavom novog koronavirusa na području FBiH od 16.03.2020. godine, kao i Naredbom Kantonalnog štaba civilne zaštite ZDK broj:16-33-3232-79/20 od 05.05.2020. godine.

Ovaj Plan stupa na snagu danom donošenja i važi dok traju okolnosti uzrokovane COVID-19 u BiH ili do drugačije odluke.

Direktor:

Dostavljeno:

1. Oglasna ploča
2. Arhiva

1.

STATI NA PODLOGU DEZ-BARIJERE I ZADRŽATI SE NEKOLIKO SEKUNDI

Covid-19

2.

STATI NA PODLOGU ZA POSUŠIVANJE OBUĆE

Covid-19

**EPIDEMIOLOŠKI UPITNIK ZA „TREĆA“ LICA KOJA MORAJU UĆI U
PROSTORIJE USTANOVE
(osim zaposlenika, učenika i studenata)**

Ime (ime oca) i prezime	
Datum rođenja	
Adresa stanovanja i općina	
Broj telefona	
Kome se klijent obratio, s kim je bio u kontaktu	
Datum i tačno vrijeme posjete ustanovi	
Da li ste boravili u posljednjih 14 dana u rizičnim područjima (unutar ili van BiH)? Ako da, gdje i u kojem periodu?	Da Ne _____
Da li ste u posljednjih 14 dana bili u kontaktu sa osobama koje su boravile u rizičnim područjima, sa osobama koje su bile u samoizolaciji ili sa osobama za koje sumnjate da su zaražene koronavirusom?	Da Ne
Imate li zdravstvenih tegoba:	
- povišena temperatura, groznica, drhtavica	Da Ne (_____ °C)*
- bolno grlo, kašalj, curenje iz nosa	Da Ne
- zapušanje nosa, kratak dah	Da Ne
- otežano disanje, bol u mišićima, gubitak mirisa i okusa	Da Ne
- proljev	Da Ne

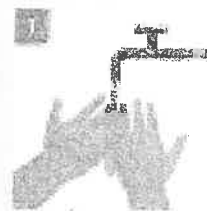
Obrazac popunio: _____

* Po mogućnosti izmjeriti tjelesnu temperaturu beskontaktnim toplomjerom.

** Ovaj Epidemiološki upitnik ispunit će se za svaku osobu koja ulazi u prostorije odgojno-obrazovne ustanove (osim zaposlenika, učenika i studenata), uključujući i roditelje koji eventualno ulaze u prostorije ustanove, i predstavljat će osnovu za eventualno epidemiološko povezivanje kontakata sa pozitivnim slučajem na COVID-19.

*** Popunjavanjem ovog Epidemiološkog upitnika pod punom odgovornošću izjavljujem da, prema mom najboljem znanju, nisam izostavio/la nijedan ostvareni kontakt niti podatak.

ISPRAVNO PRANJE RUKU

1. POKREKNITE VODU

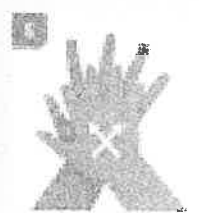
2. KUPITE SAPUN

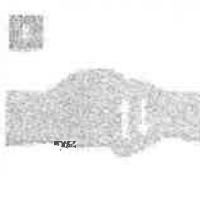
3. TRAJAJE PAMIRUJTE

4. POKREKNE SA SVAKOM STRANOM
SAPUNOM I VODOM

5. TRAJAJE SA SVAKOM STRANOM
KORISTITE VODU

6. TRAJAJE SVAKOM STRANOM
KORISTITE VODU

7. OKREKNE SVAKOM STRANOM

8. OKREKNE SVAKOM STRANOM
KORISTITE VODU

9. OKREKNE

10. OKREKNE

11. OKREKNE SVAKOM STRANOM
KORISTITE VODU

12. OKREKNE SVAKOM
STRANOM

Ruke se obavezno peru

- prije početka rada
- nakon kašlja, kihanja ili puhanja nosa
- prije rukovanja s kuhanom ili gotovom hranom
- nakon rukovanja ili pripremanja sirove hrane
- nakon rukovanja otpadom
- nakon korištenja toaleta
- nakon jela, pića ili pušenja
- nakon rukovanja novcem
- generalno-redovno

Dezinfekcija ruku se obavlja nakon svakog napuštanja radnog mjesta

LISTA ODRŽAVANJA ČISTOĆE I DEZINFEKCIJE PROSTORA I PREDMETA

Odgojno-obrazovna ustanova: _____

RB	Datum, vrijeme i mjesto održavanja čišćenja i dezinfekcije	Ime i prezime osobe koja je obavila čišćenje i dezinfekciju	Vrsta obavljenog posla i koncentracija i količina sredstva koje je korišteno (mehaničko čišćenje, dezinfekcija, drugo)
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			

* Pod punom odgovornošću potpisujem ovu Listu evidencije održavanja čistoće i dezinfekcije koju sam obavio/la prema mom najboljem znanju i mogućnostima.

LISTA KONTAKATA

Odgojno-obrazovna ustanova: _____

Ime i prezime zaposlenika: _____

Datum: ____ . ____ . 20____ . godine

RB	Ime i prezime kontakta	Vrijeme kontaktiranja	Vrsta kontakta	
			Visoko rizični	Nisko rizični
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

Definisanje „kontakta“. Danas se ne može govoriti o nultom riziku. Međutim, da bi se procijenio rizik neophodni su valjani podaci, pa je zato potrebno precizno definisati šta je to „kontakt“ u smislu COVID-19.

- „Kontakt“ je svaka osoba s kojom ste bili u kontaktu **na sljedeći način**: nalazili ste se u krugu od 1 metar i manje od druge osobe duže od 15 minuta, a posebno ukoliko niste koristili zaštitnu opremu (masku preko usta i nosa), ili ste bili u direktnom fizičkom kontaktu sa drugom osobom.
- Ukoliko ste bili u kontaktu na ovako opisani način, u tabeli stavite „x“ u koloni „visoko rizični kontakt“.
- Ukoliko niste bili u kontaktu na ovako opisani način (nego ste samo prošli pored osobe, razgovarali s osobom kraće od 15 minuta na udaljenosti, posebno na otvorenom prostoru, osoba nije kašljala ni kihala, niste bili u prisnom fizičkom kontaktu, ljubljenje, grljenje, srdačno dugotrajno rukovanje i slično, ili niste imali nikakav fizički kontakt), u tabeli stavite „x“ u koloni „nisko rizični kontakt“.

Ovu Listu kontakata ispunit će svaki zaposlenik i navesti svakog drugog zaposlenika, oznaku grupe učenika ili studenata, roditelja/staratelja, te svaku drugu osobu s kojom je došao u kontakt u toku dana, a Lista će predstavljati osnovu za eventualno epidemiološko povezivanje kontakata sa pozitivnim slučajem na COVID-19.

Popunjavanjem ove Liste pod punom odgovornošću izjavljujem da, prema mom najboljem znanju, nisam izostavio/la nijedan ostvareni kontakt.

ČEK-LISTA ZA DNEVNO PRAĆENJE ZDRAVSTVENOG STANJA

Razred/grupa: _____

Datum: ____ . ____ . 20____ . godine

RB	Ime i prezime	Simptomi (da – ne)									
		Tjelesna temperatura (°C)*, groznica, drhtavica	Bolno grlo	Kašalj	Curenje iz nosa	Zapušenje nosa	Kratak dah	Otežano disanje	Bol u mišićima	Gubitak mirisa i okusa	Proljevi
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											
6.											
7.											
8.											
9.											
10.											
11.											
12.											
13.											
14.											
15.											

Ček-listu popunio: _____

* Po mogućnosti izmjeriti tjelesnu temperaturu beskontaktnim toplomjerom, ili dobiti informaciju od zaposlenika.

** Popunjavanjem ove Ček-liste pod punom odgovornošću izjavljujem da, prema mom najboljem znanju, nisam izostavio/la nijedan podatak.